

СТАНОВИЩЕ

от

доц. д-р Вероника Андреева Иванова , д.пс.
МУ-Варна

По отношение заповед на ректора на ВСУ– Варна
338 от 20. 06.2025, за включване в Научно жури за защита на дисертационен труд за
присъждане на научна степен „Доктор“ на **Набил Шибли** по **научна специалност**
„професионално направление 3.2 "Психология“, докторска програма **„Педагогическа и**
възрастова психология“, с тема на дисертационния труд **„Въздействие на въоръжените**
конфликти върху физическото и психическото здраве на палестинските ученици ”

1.Актуалност

Дисертантът разработва актуален проблем идващ от необходимостта да се изследва въздействието на безредиците и войните, върху най-уязвимата група, а именно децата, които стават свидетели на случващото се. Въоръжените конфликти са в психологически план кризисни за детската психиката. Всяка криза има набор от симптоми, не винаги достъпни за изследване по начина, по който сме свикнали да ги отбелязваме при възрастните. Въпреки развитието на знанията по въпроса и до днес тези деца, често се чувстват самотни и неразбрани в страданието си, избирайки между ролите на „ жертва“, и „ насилник“. Техните преживявания остават не верифицирани и рискът от кризата да се стигне до психотравма е голям. Проблемът за психотравмата в детското развитие, въпреки големият интерес, който предизвиква е все още не достатъчно дълбоко проучен. Все още, въпреки постиженията на детската психология и психотерапия, знаем твърде малко за последиците, които оказва върху развитието на личността на тези деца. От казаното до тук, изводът за огромната нужда от подобен труд се налага от само себе си. За нас като възрастни, независимо дали в ролята на лекари, психолози, родители или учители остава предизвикателството да не оставаме безразлични към детското страдание и да търсим пътищата, по които то може да бъде интегрирано в развиващата се личност. Основната ни роля като специалисти е да признаем значимостта на събитието и да помогнем на детето да назове с думи случилото се.

Ролята на психолога при работа с детските психотравми е съществена. Невидимото страдание понякога е по-заплашващо психичната и емоционална цялост от

външните събития. Пространство на свързаност с възрастен (родител, учител, психолог), който умее да слуша, който дава място на детето и неговата история е от ключова важност за психическото оцеляване на детето. Въпреки, че нямаме контрол върху кризисните събития, то е възможен такъв върху способността миналото да бъде преработвано, чрез думите в психологическата подкрепа за децата.

2. Характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд съдържа 174 страници, включва 14 таблици. Библиографията обхваща 272 заглавия на латиница.

В началото е представен общ поглед върху проблема, който има не само психологически, но и социален и политически и медицински аспект, като разбира се сред останалите проблеми психологичният рядко е на първи план. Посочена е голямата актуалност, на един за съжаление не нов проблем, както и необходимостта от систематично изследване, което да верифицира психологическото и физическо страдание на децата. Поставен е важният въпрос с проучване ролята на привързаност, основно в семейството, но и в училище, между децата и възрастен, на когото могат да се доверят, която е ключова за справяне с ефектите от кризисните събития, но остава не достатъчно проучена от научна гледна точка.

Представени са целите и изследователските въпроси, подробно и прецизно. Разгледани са различните теоретични рамки, които поставят свой уникален акцент върху субективните преживявания на децата, при психотравма. Авторът избира да се придържа към един интегративен модел, който дава повече свобода на тълкуването, но и задължава към една всеобхватност на анализирането на поставените проблеми. Подробно е разработен дизайн на изследването, с променливите и методите за изследване. Използвани са адекватни статистически анализи, като обемът на извадката надвишава изискванията за един дисертационен труд и дава допълнителна тежест на представените изводи. Целта е формулирана адекватно и е свързана с темата и основната насока на дисертационния труд. Задачите са оформени и съобразени с подпомагането на осъществяването на целта на изследването.

Основната цел на изследването е да предостави научни опори, за това, което професионалистите в сферата на детската психика, отдавна знаят, че са необходими повече мерки за осигуряване на адекватна психологически подкрепа на децата в засегнатите от военни конфликти райони. Представените данни са обработени

с адекватни на скалираните величини и разпределенията статистически методи. Представени са синтезирано данни от предишни проучвания по темата.

Изводите представляват обобщение на резултатите, като са включени и лимитиращите фактори съпътстващи всяко прецизно изследване. Важен акцент при препоръките и поставен, не само върху конкретната работа със субективното преживяване, но и върху подкрепящата среда, доказано основен фактор за справяне с психотравматични преживявания се явява именно способността отговорните възрастни да създадем необходимата подкрепяща, сигурна и емпатична среда, която да подпомогне стабилизирането на пострадалите деца. Критично и адекватно са представени изводите и приносите, като задълбочено са представени не само медицинските и научните ползи от подобен труд, но и социалните и психологически фактори, имащи водещо значение за качеството на живот на децата изложени на риск от пост травматичен стрес, като са заложили и прогностични модели на рисковите поведения на подрастващите, които са пряко свързани с негативните преживявания.

3. Препоръки към дисертационното изследване.

Към дисертационния труд имам следните препоръки: Поради голямата обществена и социална значимост на проучените проблеми, препоръчвам представяне на данните от научния труд сред по-широк кръг от специалисти работещи с деца , като данните от проучването получат обществена гласност, напускайки сферата на строго научните и професионални среди.

4. Научни и научно-приложни приноси.

Цялостно дисертационният труд дава основание за формулиране на следните научни и научно-приложни приноси:

1. Систематизирани са проблемите на психическото и физическото здраве на мащабна извадка от ученици, живеещи в условията на постоянна заплаха. Научно обоснована е необходимостта да се обърне внимание върху понятие, което е недостатъчно осветлено в медицинската практика, а именно психотравмата при деца.

2. Анализирани са различните теоретични модели, като е намерен интегративен подход.

3. Направено е мащабно проучване на проблема, имащо и прогнозен характер, за възможните рискове, ако не се осигури адекватна психологическа подкрепа за децата. Пълноценното изследване на диференциалните различия по пол, дава допълнителна посока за диференцирана психологична работа.

4. Интегрирана е методика за анализ, чрез скалата за субективна заплаха от въоръжени конфликти (STACE), която позволява проучване на големи групи от изследвани лица.

4. Дадени са ценни препоръки към световните хуманитарни проекти за осигуряване на механизми за психическата и физическа подкрепа.

Авторефератът отразява изцяло съдържанието на дисертационния труд. Основните части от дисертационния труд са представени в три публикации под формата на статии и доклади от национални и международни конференции.

5. Заключение

Дисертационния труд на, представлява актуално, мащабно и задълбочено изследване в значима и недостатъчно проучена област на психологическото познание. Приносите надхвърлят теоретичния и приложно-практичен характер и навлизат в областта на глобалните хуманитарни политики за закрила на децата. Това ми дава основание да препоръчам на уважаемите членове на Научното жури, при успешна защита, да гласуват за присъждането на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.2 "Психология", .

Варна

14.07. 2025г.

Изготвил становището:

Доц. д-р Вероника Иванова

